

Eğitimde Araştırma Yöntemleri

Editörler:

Kürşad YILMAZ

Recep Serkan ARIK

Editörler: Prof. Dr. Kürşad YILMAZ - Dr. Öğr. Üyesi Recep Serkan ARIK

EĞİTİMDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-241-532-0

DOI 10.14527/9786052415320

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşabilmektedir.

I. Baskı: Ocak 2019, Ankara

Yayın-Proje: I. Tual Şekercigil
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1
İskitler/ANKARA
Tel: 0312-3411020

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarında yapılan güncelleme çalışmalarını 2018-2019 öğretim yılından itibaren uygulamaya konuldu. Daha önceki uygulamada bazı öğretmen yetiştirme lisans programlarında Bilimsel Araştırma Yöntemleri olarak yer alan ders yeni uygulamada bütün lisans programlarında “Eğitimde Araştırma Yöntemleri” dersi olarak yer aldı. Meslek bilgisi dersleri arasında yer alan Eğitimde Araştırma Yöntemleri dersinde genel olarak öğretmen adaylarının araştırma yöntemleriyle ilgili temel kavram, ilke ve süreçler hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır.

Sürekli olarak iyi bir öğrenen olması gereken öğretmenlerin bilimsel araştırma süreci ve yöntemleri ile ilgili becerilere sahip olması son derece önemlidir. Çünkü öğrenmeyi, araştırmayı, sormayı, sorgulamayı bırakan öğretmen durmuş ve işlevini yitirmiş demektir. Bu ve benzeri bilimsel araştırma yöntemleri dersleri sadece öğretmenlerin iyi birer araştırmacı olması açısından değil, aynı zamanda öğrencilerine bu becerileri kazandırmaları açısından da önem taşımaktadır. Çünkü günümüzde problem çözme, bilimsel yöntem ya da bilimsel araştırma süreci becerileri kişilerin sahip olması gereken temel becerilerden biri olarak kabul edilmektedir. Öyle ki bu becerilere sahip olan kişilerin bu özelliği birçok yerde tercih sebebi dahi olabilmektedir.

Kitap öğretmen adaylarına ve diğer fakültelerde benzer dersleri alan öğrencilere dönük bir kaynak kitap olarak tasarlanmıştır. Kitapta ilk önce, araştırma yöntemleriyle ilgili temel kavramlar ve ilkeler ve bilimsel araştırmalarda temel paradigmlar açıklanmıştır. Daha sonra problemin fark edilmesi, araştırma modelleri ve türleri, örneklem belirleme, verilerin toplanması, analizi ve değerlendirilmesi, bulgular ve yorum, sonuç ve tartışma, öneriler gibi konulara yer verilmiştir. Kitapta ayrıca, makale, tez ve veri tabanlarına erişim, makale-tez inceleme, değerlendirme ve sunma gibi araştırma yazım ve raporlaştırma süreci ile doğrudan ilgili konulara da yer verilmiştir. Kitapta son olarak öğretmenler açısından son derece önemli bir yöntem olan eylem araştırması konusu eğitim merkezli olarak ele alınmıştır.

Kürşad Yılmaz - R. Serkan Arık

Bölümler ve Yazarları

Editörler: Prof. Dr. Kürşad YILMAZ - Dr. Öğr. Üyesi Recep Serkan ARIK

1. Bölüm: Araştırma Yöntemleriyle İlgili Temel Kavramlar ve İlkeler

Dr. Öğr. Üyesi Recep Serkan ARIK

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

2. Bölüm: Bilimsel Araştırmalarda Temel Paradigmalar

Dr. Öğr. Üyesi Duygu KOÇAK

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

3. Bölüm: Problemi Fark Etme ve Belirleme

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Salih ŞİMŞEK

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

4. Bölüm: Araştırma Modelleri ve Türleri

Dr. Öğr. Üyesi Hatice KUMANDAŞ ÖZTÜRK

Artvin Çoruh Üniversitesi

5. Bölüm: Örneklem Belirleme

Dr. Öğr. Üyesi Durmuş ÖZBAŞI

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

6. Bölüm: Verilerin Toplanması

Dr. Öğr. Üyesi Fazilet TAŞDEMİR

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

7. Bölüm: Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Eren Can AYBEK

Pamukkale Üniversitesi

8. Bölüm: Bulgular ve Yorum, Sonuç ve Tartışma, Öneriler

Dr. Öğr. Üyesi Gizem UYUMAZ

Giresun Üniversitesi

9. Bölüm: Veri Tabanlarına Erişim Yöntemleri

Öğr. Gör. Melike Burcu YILMAZ

Giresun Üniversitesi

10. Bölüm: Tez-Makale Sunma, İnceleme ve Değerlendirme

Prof. Dr. Kürşad YILMAZ

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

11. Bölüm: Eylem Araştırması

Doç. Dr. Nihal TUNCA GÜÇLÜ

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE İLKELER

Bilim.....	2
Bilimsel Yöntem.....	5
Bilimsel Tutum.....	11
Bilimsel Yöntem ile İlgili Bazı Temel Kavramlar.....	11
Araştırma.....	12
Veri.....	17
Evren-Örneklem.....	20
Değişken.....	21
Yararlanılan Kaynaklar.....	26

2. BÖLÜM

BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA TEMEL PARADİGMALAR

Giriş.....	28
Bilimin Tarihsel Gelişimi.....	28
Bilim Alanlarındaki Gelişmeler.....	32
Bilim Felsefesinin Doğuşu.....	34
Bilim Kavramı Üzerine Yaklaşımlar.....	38
Pozitivist Yaklaşım.....	40
Pozitivizme Yöneltilen Eleştiriler.....	43
Post Pozitivizm.....	51
Yararlanılan Kaynaklar.....	55

3. BÖLÜM

PROBLEMİ FARK ETME VE BELİRLEME

Giriş.....	58
Yararlanılan Kaynaklar.....	74

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMA MODELLERİ VE TÜRLERİ

Giriş.....	76
Nicel Araştırma Modelleri	77
Tarama Modelleri	78
İlişkisel Tarama Modelleri.....	83
Örnek Olay Tarama Modelleri.....	85
Tarama Araştırmalarının Aşamaları.....	85
Deneme Modelleri.....	87
Nitel Araştırma Modelleri	93
Yararlanılan Kaynaklar	98

5. BÖLÜM

ÖRNEKLEM BELİRLEME

Giriş.....	102
Nicel Araştırma Desenlerinde Örneklem	105
Nitel Araştırma Desenlerinde Örneklem	117
Yararlanılan Kaynaklar	126

6. BÖLÜM

VERİLERİN TOPLANMASI

Nicel Veri Toplama Yolları	128
Görüşme	128
Gözlem.....	131
Anket (Sormaca)	133
Yazılı (Kâğıt-Kalem) Testleri.....	138
Bilişsel Olmayan Ölçümler	139
Alternatif Değerlendirme Şekilleri.....	144
Nitel Veri Toplama Yolları.....	145
Görüşme	146
Gözlem.....	152
Anket (Sormaca)	155
Doküman İncelemesi	156
Yararlanılan Kaynaklar	158

7. BÖLÜM**VERİLERİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Giriş.....	162
Nicel Araştırmalarda Veri Analizi.....	162
Nitel Araştırmalarda Veri Analizi	179
Yararlanılan Kaynaklar	183

8. BÖLÜM**BULGULAR VE YORUM, SONUÇ VE TARTIŞMA, ÖNERİLER**

Giriş.....	186
Yararlanılan Kaynaklar	205

9. BÖLÜM**VERİ TABANLARINA ERİŞİM YÖNTEMLERİ**

Araştırmada Erişim Davranışları	208
Elektronik Ortamda Alanyazın Taraması	210
Kütüphaneler.....	225
Sonuç.....	229
Yararlanılan Kaynaklar	229

10. BÖLÜM**TEZ-MAKALE SUNMA, İNCELEME VE DEĞERLENDİRME**

Giriş.....	232
Tezlerin Sunulması, İncelenmesi ve Değerlendirilmesi	232
Bilimsel Araştırma Etiği	233
Şekil Olarak Uyulması Gereken Kurallar	236
Makalelerin Sunulması, İncelenmesi ve Değerlendirilmesi.....	255
Yararlanılan Kaynaklar	260

11. BÖLÜM

EYLEM ARAŞTIRMASI

Eylem Araştırmasının Doğuşu ve Özellikleri	265
Eylem Araştırmasının Türleri	268
Eylem Araştırması Süreci	269
Eylem Araştırmasının Kullanılabileceği Durumlar	276
Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik	277
Yararlanılan Kaynaklar	279
Yazarlar Hakkında	281

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE İLKELER

Dr. Öğr. Üyesi Recep Serkan ARIK
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Kazanımlar

- ✎ Bilim ve bilimsel bilginin niteliklerini kavrar.
- ✎ Bilimin gerekliliğini açıklar.
- ✎ Bilgiye ulaşma yolları ve bunlara yönelik yapılacakları bilir.
- ✎ Bilimin işlevlerini ve özelliklerini bilir.
- ✎ Bilimsel yönetime ilişkin kavramları ve tanımları bilir.
- ✎ Araştırma türlerini sınıflar ve bunlara ilişkin bilgi verir.
- ✎ Veri ve veri türlerini bilir.
- ✎ Ölçme kavramını açıklar.
- ✎ Ölçek türlerini bilir.
- ✎ Değişken kavramına ilişkin tanımları yapar türleri hakkında bilgi verir.

BİLİM

Hemen her gün kullanılan, izleri çevrede görülen, modern dünyada zenginliği ve kuvveti getiren, bugünkü tekniğin yaratılmasını ve gelişmesini sağlayan bilimi tanımlamak oldukça zor ve olanaksızdır. Bilim dendiğinde akla gelen ilk şey bilgi ve bilgiye ulaşma yollarıdır. Bilim sözcüğü Latince bilmek anlamına gelen “sci-re” kelimesinden gelmektedir. Bilim, sistemli ve organize edilmiş bilgiler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte (TDK, 2018) bilimi, “evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim; genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi; belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkan, belli bir amaca yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci” olarak tanımlanmaktadır.

Bilmeye dayalı olarak bilimin birçok tanımı yapılmıştır. Bilim, doğru düşünme ve doğru karar alma süreci; sistematik yolları takip ederek bilgi oluşturma, yöntemsel süreçlerden hareket ederek bilgi oluşturma, oluşturulan bilgileri test etme ve bunları kanıtlanabilir hale dönüştürme olarak tanımlanabilmektedir (Ekiz, 2003).

Bilim doğru düşünme biçimidir.

Bilim doğru karar alma sürecidir.

Bertrand Russel’a göre bilim, istikbalde olabilecekleri tahmin edebilmeyi mümkün hale getirmek için gözlem ve yordama yollarına dayanarak, kâinat ile ilgili belirli olayları ve bu olayları birleştiren kanunları keşfetmeye teşebbüstür. Bilim, üzerinde yaşadığımız dünya ve onu kapsayan doğal olaylar arasında ilişkiler olduğu sayılısı üzerine kurulmuş ve bu ilişkileri keşfetmeye, bunlardan kanunlar, ilkelere çıkarmaya yönelmiş çalışmadır. Bilim bu olaylar ve ilişkileri olduğu gibi tasvir etmeye çalışarak betimsel bir çalışma, bunları yorumlayıp anlamlı genellemeler ve sistemler içinde organize etmek, sebeplerini belirtmeye yönelik açıklama çabası, gelecekte olabilecekleri tahmin ve doğayı kontrol altına alma çabası içinde yordamlı ve kontrollü bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Akt: Kaptan, 1995). Bilim, insanların kendisini ve çevresini anlama çabasıdır.

Bilimin İşlevleri ve Özellikleri

Bilimin temel işlevleri “Anlama, Açıklama ve Kontrol” olarak ifade edilmektedir. Bilimin bu işlevlerinin yanında bilimin “tarafsızlık (nesnellik), doğruluk, kanıtlanabilirlik, genellenebilirlik, gerçeklik, süreklilik, tekrarlanabilirlik ve ölçülebilir” (Stacey, 1969, Karasar, 2003) gibi özellikleri de bulunmaktadır.